
SZÖVEGÉRTÉS-SZÖVEGALKOTÁS „B”

1–2. ÉVFOLYAM

ÉNEK

TANÁRI ÚTMUTATÓ

KÉSZÍTETTE: KOLLÁTH ERZSÉBET

TARTALOM

1. VERS RITMIZÁLÁSA

1. RÉSZ

2. RÉSZ

2. DALTANULÁS

3. BESZÉLGETÉS RITMUSNYELVEN

4. ZENE ÉS TÖRTÉNET

5. SZÓTAGOLÁS ÉNEKELVE ÉS TAPSOLVA

VERSEK RITMIZÁLÁSA – 1. RÉSZ

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Az anyanyelv használatának erősítése, szépirodalmi szövegek megismertetése, a ritmus és szöveg összekapcsolása

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–8 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

magyar nyelv és irodalom – beszédképesség, irodalmi szövegek, környezetismeret – falu, város jellegzetességei, közlekedési eszközei

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

éneke-zene – ritmikai elemek, egyszerű kánonok

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK:

a versek megtanulása, ritmusjátékok, dalok ritmuskíséréssel történő éneklése, egyenletes járás, mérőütés énekléshez.

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK:

hasonló ritmusjátékok gyakorlása

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd értetősége, a tanulást segítő képességek: figyelem, emlékezet, gondolkodás, szókincsfejlesztés irodalmi szövegek megismerésével. A tanult irodalmi szövegek befogadása, a szövegtartalom követése. Ritmus és beszéd, ritmus és mozgás kapcsolatának erősítése. Hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás.

AJÁNLÁS

Nem szükséges a teljes verset mondani, elég az első versszak. Jó ritmusérzékű, jól koncentráló osztály esetében a teljes verssel lehet végezni a feladatokat.

Célszerű tág, kényelmes játékeret kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Éneklés egyenletes járással, ritmus tapsal, kb. 3 perc

Az *Erdő mellett nem jó lakni* című dalt együtt éneklő az osztály, miközben egyenletesen lépnek hozzá a teremben, játéktérben haladva. A másodszori éneklésnél járás közben a dal ritmusát tapsolják.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem, tiszta intonáció és artikuláció, ritmus és mozgás összhangja.

II. VERS ÉS RITMUS

1. Vers ritmizálása, kb. 2,5 perc

Weöres Sándor *Kocsi és vonat* című versét már előzetesen megtanulták a gyerekek. Elmondják együtt ritmusosan a verset, közben tapsolják, vagy egyszerű ritmushangszerrel (pl. tikfa – készülhet seprűnyélből, lehet dióhéj) ütik a ritmusát.

A feladatot megismétlik úgy is, hogy a verset némán, belső hallással magukban mondják, de a ritmust hangoztatják.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, tiszta artikuláció, emlékezet, belső hallás, figyelem.

2. Versritmus hangoztatása mérőütéssel, kb. 2,5 perc

Az előbbi verset mondják a gyerekek, miközben egyenletes mérőütést hangoztatnak hozzá tapsal, kopogással vagy ritmushangszerrel.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, megosztott figyelem, tiszta artikuláció, emlékezet.

3. Versritmus és mérőütés, 2,5 perc

A tanító két részre osztja az osztályt. Az egyik csoport a vers ritmusát tapsolja, a másik a mérőütést hangoztatja ritmushangszerrel, miközben valamennyien mondják a verset. A feladatot megismétlik cserével is.

Ugyanezt, a ritmus és a mérő együtt hangoztatását elvégzik úgy is, hogy a verset némán, belső hallással magukban mondják, de a kétféle ritmust hangoztatják.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, megosztott figyelem, együtthangzás, tiszta artikuláció, emlékezet, belső hallás.

4. Versritmus kánonban, kb. 3 perc

A tanító két részre osztja az osztályt. Az egyik csoport kezdi a vers mondását, a másik csoport egy ütemmel később kezdi ugyanazt mondani. Az egyenletes mérőt ezúttal a tanító kopogja jól hallhatóan. A kánon esetében a tanító mindig a második szólamnak segítsen (ha szükséges) a versmondásban. A kánont szólamcserével is ismételjék meg.

Ezután a verset ritmustapssal és hangszerrel kísérve mondják el kánonban. (Fontos, hogy két különböző hangszínen szólaljon meg a ritmus.)

Végül a verset némán, belső hallással magukban mondják a gyerekek, miközben a vers ritmusa kánonban hangzik különböző hangszíneken (taps és ritmushangszer, vagy kopogás).

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, megosztott figyelem, együtthangzás, tiszta artikuláció, emlékezet.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 1,5 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél éreznek nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtt-hangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

Kiemelt képességek, készségek: figyelem, gondolkodás; önismeret.

MELLÉKLET

Weöres Sándor: Kocsi és vonat

Megy a kocsi, fut a kocsi:
 patkó-dobogás,
Megy a vonat, fut a vonat:
 zúgó robogás.
Vajjon hova fut a kocsi?
 Három falun át!
Vajjon hova fut a vonat?
 Völgyön, hegyen át!

Zim, zim, megy a gép, megy a gép,
fut a sinen a kerék,
forog a kerék.
Zum, zum, nagy az út, nagy az út,
fekete az alagút,
a masina fut.

VERSEK RITMIZÁLÁSA – 2. RÉSZ

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Az anyanyelv használatának erősítése, szépirodalmi szövegek megismertetése, a ritmus és szöveg összekapcsolása

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

7–9 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

magyar nyelv és irodalom – beszédkészség, irodalmi szövegek; környezetismeret – falu, város jellegzetességei, közlekedési eszközei.

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

éneke-zene – ritmikai elemek, egyszerű kánonok, kétszólamúság.

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK:

a versek megtanulása, ritmusjátékok, dalok ritmuskíséréssel történő éneklése, egyenletes járás, mérőütés énekléshez.

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK:

hasonló ritmusjátékok gyakorlása

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd érthetősége. A tanulást segítő képességek: megosztott figyelem, gondolkodás, szókincsfejlesztés irodalmi szövegek megismerésével. A tanult irodalmi szövegek befogadása, a szövegtartalom követése. Ritmus és beszéd, ritmus és mozgás kapcsolatának erősítése. Hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás.

AJÁNLÁS

A II. részen belüli nehézségi fokozatok választható alternatívaként is felfoghatók, az osztály adottságaitól, képességeitől függően. Ez esetben egy-egy feladat begyakorlására több idő jut, illetve más verseket is lehet ritmizálni.

Célszerű tág, kényelmes játékeret kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Trópusi eső, kb. 2 perc

A diákok körbe állnak. A játékvetető elkezd a mozdulatot, a tőle jobbra álló átveszi a mozdulatot, és így egymás után, sorban mindenki átveszi a mozdulatot a szomszédjától. Egészen addig folyamatosan ugyanazt a mozdulatot végzi mindenki, amíg egy újabb mozdulat nem ér hozzá, akkor ez az újabb mozdulat lesz folyamatos tevékenység.

Mikor az előző mozdulat a körben már valameddig elért, új mozdulatot kezd a játékvezető, és azt is ugyanúgy veszik át a többiek.

Mozdulatok: két kéz összedörzsölése, jobb kéz csettint, két kéz csettint, taps, combütögetés, jobb láb dobbant, bal láb dobbant, combütögetés, taps, két kéz csettint, jobb kéz csettint, két kéz összedörzsölése.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem.

II. VERS ÉS RITMUS

1. Versek ritmizálása, kb. 3 perc

A már előre megtanult verseket mondja el közösen az osztály, és közben tapsolja, vagy ritmushangszerrel kopogja a vers ritmusát. Ezután a verset némán, belső hallással mondják, és így tapsolják, kopogják a ritmusát. Egymás után mindkét verssel elvégzik a feladatot.

Versek: Weöres Sándor: *Éren-nádon* és *Kacsá-úsztató*

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, belső hallás, figyelem, együtthangzás, tiszta artikuláció

2. Versek ritmizálása két szólamban, kb. 3 perc

Az osztályt két részre osztja a tanító. Az egyik csoport az *Éren-nádon* című verset, a másik csoport a *Kacsá-úsztató* című verset mondja ritmizálva. A hangoztatást egyszerre kezdik, miközben a tanító mérőütést biztosít.

(A *Kacsá-úsztató* című verset kétszer kell elmondani egymás után, hogy egyszerre érjen véget az *Éren-nádon* című verssel. Másik lehetőség, ha az *Éren-nádon* című vers első két versszakát hangoztatják, s akkor csak egyszer kell a *Kacsá-úsztató* című verset mondani.)

Ezután ismét két szólamban mondják a verseket, de most a versekhez a ritmust is hangoztatják tapssal és ritmushangszerrel, ill. kopogással (fontos a két különböző hangszín) kísérvé a szövegmondást. A hangoztatást egyszerre kezdik, miközben a tanító mérőütést biztosít.

Végül csak a versritmus szól két különböző hangszínen (taps és kopogás/ritmushangszer). A hangoztatást egyszerre kezdik, miközben a tanító mérőütést biztosít.

(Ha az idő engedi, a feladatokat csoportcserével is meg lehet oldani.)

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, megosztott figyelem, tiszta artikuláció, együtthangzás, belső hallás.

3. Versek ritmizálása kánonban, 4 perc

Az osztály továbbra is két részre osztva, kétszólamban mondja a verseket, de ezúttal kánonban kezdik a két különböző verset hangoztatni. Bármelyik vers lehet a kezdőszólam, de cserével is hangoztassák. A belépő szólam egy kettes ütemmel később kezd. Az első szólam kezd: „Tó vize” (tapsa: tá ti-ti), ekkor lép be a második szólam: *Éren...* (tapsa: tát-á). Szólamcserével: *Éren*, ekkor lép be a második szólam: *Tó vize...*

A következő hangoztatásnál a versekhez a ritmust is tapsolják és kopogják, vagy ritmushangszeren ütik. A kánonforma továbbra is megmarad.

Végül csak a két vers ritmusa szól kánonban, két különböző hangszínnel (kopogás/ritmushangszer és taps). A mérőütést mindvégig a tanító hangoztatja.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, megosztott figyelem, tiszta artikuláció, együtthangzás, belső hallás.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 2 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél érezték nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtthangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, gondolkodás; önismeret.

MELLÉKLET

1.

Weöres Sándor: Éren-nádon

Éren-nádon sikló kúszik,
kicsi patak-ágyon vizicsibe úszik.

Hajló nád közt kotlós zizzen,
vizicsibe-népét tereli a vízben.

Ér tükrében látszik az ég is,
fejetetején a vizicsibe-nép is.

Siklók, békák, pókok látják
Vizicsibe-pásztor vizicsibe-nyáját.

2.

Weöres Sándor: Kacsa-úsztató

Tó vize, tó vize csupa nádszál,
egy kacsa, két kacsa oda-császkál,
sárban ezer kacsa bogarászik,
reszket a tó vize, ki se látszik

DALTANULÁS

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Az évszakok változása hogyan jelenik meg a zenében: a hangulat, érzelem zenei kifejezésének eszközeit megfigyelni. Az új dal megtanulása.

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–8 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

környezetismeret – évszakok változása, költöző madarak;

magyar nyelv és irodalom – beszéd, szókincsbővítés, régi, népies kifejezések, szépirodalmi művek.

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

ének – dalok az őszeletről (szüreti énekek), zenehallgatás.

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK: őszi séta, beszélgetés az őszeletről, szépirodalmi művek, versek olvasása, melyek az őszeletről szólnak.

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK: zenehallgatás – Vivaldi: Négy évszak (Ősz – részlet), rajz és technika keretében különböző alkotások készítése termésekből, falevelekből

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

Tiszta intonációra, egységes hangzásra törekvés. A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd érthetősége. A tanulást segítő képességek: figyelem, emlékezet, gondolkodás, szókincsfejlesztés új dal megismerésével. A szövegtartalom felfedezése, gondolati és érzelmi reakciók kifejezésére ösztönzés, véleményalkotás elősegítése. Tapasztalatszerzés esztétikai értékekről. A hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás.

Emlékezet fejlesztése.

AJÁNLÁS

A dalok hallás utáni tanulásánál ugyanazokat a lépéseket, elveket érdemes követni, mint amelyek ebben a modulban szerepelnek.

A modulban szereplő dalt témája miatt az első félévben, szeptember, október tájékán érdemes megtanítani.

Nem kell megijedni a dallam nehézségétől. Első alkalommal valószínűleg még nem lesz szép az éneklés, ha az osztály nem egységes hangszínen tud énekelni. Az őszi időszakban akár naponta is el lehet énekelni környezetismeret- vagy magyaróra elején, s a gyakori ismétléstől egyre tisztábban és szebben fog megszólalni a dal.

Célszerű tág, kényelmes játékeret kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Vers és beszélgetés az ősziről, kb. 3 perc

Weöres Sándor *Galagonya* című versét elmondja a tanító (vagy együtt az osztály, ha ismerik), a gyerekek megfigyelik a szövegét. Másodsorra a gyerekek a vershez halk ritmuskíséretet kopognak.

Rövid beszélgetés során értelmezik a vers néhány sorát: izzik a galagonya, reszket a galagonya, zúg a tüske, stb. Pár mondatban kitérnek az évszakváltásra, miből érezhető, látható: költöző madarak, levélhullás, köd, korai sötétedés, levegő lehülése.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: kifejezőképesség, megfigyelőképesség, emlékezet, összefüggések felismerése, szókincsbővítés.

II. DALTANULÁS

Daltanulás, kb. 10 perc

A tanító bemutatja az *Elment a madárka* című népdalt. A gyerekek megfigyelési szempontja, hogy milyen a hangulata. Az ének meghallgatása után a diákok elmondják véleményüket, észrevételeiket. A tanító másodsorra is elénekli. Ekkor a szövegre kell figyelniük a gyerekeknek, s azt az éneket követő beszélgetésben kapcsolatba hozni a hangulattal. A harmadik éneklés után egy-egy sort emel ki a tanító a dalból, és annak jelentését beszél meg: *elment a madárka, üres a kalitka, visszajő tavaszra, búzapirulásra*.

A következő éneklésnél már dúdolással kísérik a gyerekek a tanító énekét. Ezután együtt éneklük a dalt. Ha nem tudták a gyerekek megjegyezni a szöveget, akkor soronként éneklük el a tanító, s a gyerekek minden sort az elhangzás után megismételnek. Akkor is törekedjünk a dal teljes eléneklésére, ha nem megy tökéletesen. A későbbi sokszori ismétlés meghozza gyümölcsét.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, emlékezet, szókincsbővítés, tiszta intonáció, szóbeli kifejezőképesség.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 2 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél érezték nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtt-hangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, gondolkodás; önismeret.

MELLÉKLET

Weöres Sándor: Galagonya

Őszi éjjel

izzik a galagonya

izzik a galagonya

ruhája.

Zúg a tüske,

szél szalad ide-oda,

reszket a galagonya

magába.

Hogyha a Hold rá

fátylat ereszt:

lánnyá válik,

sírni kezd.

Őszi éjjel

izzik a galagonya

izzik a galagonya

ruhája.

BESZÉLGETÉS RITMUSNYELVEN

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Megtapasztalni, hogy a beszédritmus és beszédtempó, a hanglejtés, hangsúly és hangerő változásai hogyan befolyásolják a mondanivalót.

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–8 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

magyar nyelv és irodalom – beszéd, mondatalkotások.

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

ének-zene – ritmikai elemek.

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK:

tanult dalok ritmizálása, ritmikai elemek gyakorlása.

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK:

hasonló ritmusjátékok gyakorlása, ritmusimprovizációk.

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd érthetősége. A tanulást segítő képességek: figyelem, gondolkodás, emlékezet. Ritmus és beszéd, ritmus és mozgás kapcsolatának erősítése. Hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás. A beszélő szándékának kifejezése. A kijelentő, kérdő, és felszólító mondat dallama, érzelmeket kifejező mondatok használata. A normálistól eltérő hangerő érzékelése, használata. A magyar nyelvhez illeszkedő beszédhangsúly alkalmazása.

AJÁNLÁS

A ritmikai elemeket jól gyakoroltassuk be a gyerekekkel, mert azok biztos tudása feltétele a feladatok sikeres megoldásának.

Célszerű tág, kényelmes játékeret kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Ritmusos mozgások, kb. 3 perc

A gyerekek a környezetükből keresnek olyan tevékenységeket, melyek ritmusosan végezhetőek, illetve eszközöket, melyek mozgása, használata ritmusos, pl. óra ingája, favágás, kaszálás, harangozás.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, összefüggések felismerése.

II. RITMUSFELELGETŐS

1. Ritmusvisszhang, kb. 1 perc

Az osztály körbe áll. A tanító egyszerű – tá, ti-ti, szün – ritmusértékekből álló, kettesütemű, kétütemes motívumokat tapsol, vagy ritmushangszerrel hangoztat, melyet az osztálynak ugyanúgy kell megismételnie tapssal, vagy ritmushangszerrel. Feladat közben a tanító a lábával egyenletes mérőütést ad. A tanító és a gyerekek is a tapsolás mellett hangosan, megnevezésükkel mondják a ritmusokat. Pl. tá tá ti-ti tá, vagy ti-ti tá ti-ti tá, vagy tá szün ti-ti tá.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem.

2. Ritmusvisszhang, kb. 2 perc

Az előző feladatot ismétlik meg úgy, hogy ezúttal a tanító egy-egy gyerektől kéri a visszatapsolást, kopogást. Így haladnak sorban, míg a körben álló gyerekek mindegyikére sor kerül. Feladat közben a tanító a lábával egyenletes mérőütést ad. A tanító és a gyerekek is a tapsolás mellett hangosan, megnevezésükkel mondják a ritmusokat. A hangerőt, hangszínt gyakran változtassa a tanító.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem.

3. Ritmusstaféta, kb. 2 perc

Az osztály továbbra is körben áll. Feladat közben a tanító a lábával egyenletes mérőütést ad. A tanító kezdi a tapsolást, kettesütemű, kétütemes motívumokat tapsol. A mellette álló gyerek átveszi a stafétát és ő is kettesütemű, kétütemes motívumokat tapsol. (A kettes ütemet még nem kell tudniuk az elsősöknek, érezniük kell a tapsolandó egység hosszúságát. Ha valaki mégis rövidebbet, vagy hosszabbat tapsol, nem kell feltétlenül javítani, hogy az egyenletes lüktetésből ne essenek ki. A tanító a ritmus kiegészítésével, vagy az egyenletes lüktetés önmagában hangzó továbbvitelével hidalja át a ritmus egyenetlenségét.) Így megy körbe a ritmus, míg mindenkire sor kerül. Egyetlen szabály, hogy az előtte elhangzott ritmusképletet a következő nem ismételheti meg, újat kell kitalálnia. A tanító és a gyerekek is a tapsolás mellett hangosan, megnevezésükkel mondják a ritmusokat.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem, fantázia.

4. Beszélgetés ritmusnyelven, kb. 2 perc

A tanító az előzőekhez hasonló ritmusokat tapsol, de ezúttal változatos hanglejtéssel, hangerővel, hangszínnel és időnként mesei kifejezéseket használva. A gyerekeknek ugyanúgy kell visszatapsolni és mondani, ahogy a tanítótól hallották. Pl. „egyszer volt” (ennek a tapsa: tá tá tá szün), „hol nem volt” (tá tá tá szün), ti-ti tá ti ti tá (halkan, magas hangon, kijelentő mondat hanglejtésével), tá szün tá szün (hangosan, mély hangon, parancsolva), „elindult az erdőbe” (tapsa: ti-ti-ti ti-ti-ti tá,), tá ti-ti ti-ti tá (középerősen, kérdezve) „... itt a vége” (tá tá tá tá), „fuss el véle” (tá tá tá tá).

Feladat közben a tanító a lábával egyenletes mérőütést ad.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem, együtthangzás, mondatfajták dallamának kifejezése, beszédhangsúly alkalmazása.

5. Beszélgetés ritmusnyelven, kb. 3 perc

A tanító egyszerű kérdéseket, utasításokat mond a gyerekeknek, ritmizálva. Pl. „mondd meg a nevedet!” (tapsa: tá ti-ti-ti-ti tá), „mit szeretsz játszani?” (tapsa: tá ti-ti-ti-ti tá), „mit reggeliztél?” (tapsa: tá ti-ti tá tá) stb. A kérdés és ritmus tapsa egyszerre hangzik. A gyerekek hasonló módon válaszolnak. Tehát tapsolják, amit mondanak. Egyszerre egy diák válaszol, de lehetőség szerint mindenkire kerüljön sor. Feladat közben a tanító a lábával egyenletes mérőütést ad.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, figyelem, fantázia, nyelvi találékonyság, mondatfajták dallamának kifejezése, beszédhangsúly alkalmazása.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 2 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél érezték nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtthangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, gondolkodás, önismeret.

ZENE ÉS TÖRTÉNET

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Esztétikai élményszerzés zenemű maghallgatásán keresztül, zene és tartalom összekapcsolása, kifejezése dramatikusan, rajzzal.

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–8 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

magyar nyelv és irodalom – szépirodalmi alkotások a télről, téli szokásokról, ünnepekről, beszéd- és mondatfűzés;

környezetismeret – a tél jellemzői, téli szokások, ünnepek;

rajz – téli témájú alkotások készítése.

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

ének – téli ünnepek dalai, zenéi.

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK:

téli dalok tanulása, éneklése (karácsony, Mikulás, újév, regölés).

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK:

zenehallgatás – Vivaldi: Négy évszak (Tél).

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd érthetősége. A tanulást segítő képességek: figyelem, fantázia, gondolkodás. Érdeklődés felkeltése zeneművek hallgatása, megismerése iránt. Zene és tartalom kapcsolatának erősítése. A hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás. Tiszta intonációra törekvés. Érzelmi reakciók kifejezésére ösztönzés, véleményalkotás elősegítése. Zenei tapasztalatok, élmények kifejezése nyelvi formában.

AJÁNLÁS

Fontos kialakítani a gyerekeknél a kulturált zenehallgatási szokásokat: kényelmes ülőhelyzet, csend, a zene (-részlet), türelmes végighallgatása, a szélsőséges érzelmi reakciók visszatartása.

Célszerű tág, kényelmes játéktér kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Téli dal éneklése, kb. 1 perc

Az osztály által ismert, bármilyen téli dalt énekelnek együtt. Pl. *Esik a hó térdig ér már* (A „Kiment a ház... „ kezdetű ismert ének dallamára), *Hull a hó, hull a hó mesebeli álom*, *Hull a hó is, fúj a szél is*.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: tiszta intonáció, ritmusérzék, élményszerű előadás.

II. ZENEHALLGATÁS

Zenéhez történet rögtönzése, kb. 13 perc

Az osztály közösen meghallgatja Leopold Mozart *Zenés szánkózás* című művének rövid részletét (1,5-2 perc). A mű címét még ne árulja el a tanító, hogy a gyerekek képzeletét ne befolyásolja.

Ezt követően négyfős szimpátiacsoportok alakulnak. Feladatuk, hogy a zenéhez rövid történetet találjanak ki, mely a zene hangulatához kapcsolódik. A felkészülés alatt a csoportok újra hallhatják a zenerészletet, akár többször is. Az ellenőrzésnél valamennyi csoport bemutatja jelenetét.

Dramajátékokban kevésbé jártas osztályokban közös rajzot készíthetnek a csoportok (a jelenetek helyett), s azokat mutatják be szóban az osztálynak.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: fantázia, kifejezőkészség, együttműködés, összefüggések felismerése.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 2 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél érezték nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtthangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, gondolkodás, önismeret.

MELLÉKLET

1.

Hull a hó is...(finn gyerekdal)

Hull a hó is, fúj a szél is,
Fázik, reszket a cserje ág,
Kandallóban víg tűz pattog,
Csak itt benn van jó világ.

Fenyőágon angyalhaj van
Gally, ha rezzen a csengő szől,
Jutka, Bandi nézi, ámul:
Csillagszóró szikrát szór.

2.

Esik a hó

(a Kiment a ház az ablakon című ismert népdal dallamára)

Esik a hó térdig ér már,
Hól épül hófehér vár,
Abba lakik a hóember,
Hócsatázni velünk nem mer.

Tudok én egy igazán jót,
Húzzuk elő a kis szánkó,
Egyik húzza, másik tolja,
Menjünk fel a domboldalra.

3.

Hull a hó, hull a hó

Hull a hó, hull a hó,
Mesebeli álom.
Télapó zúzmarát
Fújdogál az ágon.

A kisnyúl didereg,
Megbújik a földön,
Nem baj, ha hull a hó,
Csak vadász ne jöjjön.

Parányi ökörszem
kuporog az ágon,
vidáman csipogja
süt még nap a nyáron.

SZÓTAGOLÁS ÉNEKELVE ÉS TAPSOLVA

KÉSZÍTETTE: Kolláth Erzsébet

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

A szótagolt szavak szótaghatárainak megtapasztalása, ritmusának megéreztetése dalok, szavak ritmusos hangoztatásával; beszéd és ritmus kapcsolatának erősítése.

IDŐKERET

15 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–8 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

TÁGABB KÖRNYEZETBEN:

magyar nyelv és irodalom – olvasás és szótagolás, beszéd és szótagolás

SZŰKEBB KÖRNYEZETBEN:

ének – kiszámolók

AJÁNLOTT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGEK:

kiszámolók tanulása, énekes népi játékok előtt éneklés, versek ritmizálása.

AJÁNLOTT KÖVETŐ TEVÉKENYSÉGEK:

hasonló ritmusjátékok végzése.

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli kommunikáció, a beszéd érthetősége. A tanulást segítő képességek: figyelem, gondolkodás, emlékezet, fantázia. Ritmus és beszéd, ritmus és mozgás kapcsolatának erősítése. A hangképzés és a levegővel való gazdálkodás összefüggése. Tiszta artikulációt segítő ajakmozgás. Az igényes, szép magyar beszéd jellemzőinek felismerése. A szótagolás ritmusának megéreztetése. Tiszta intonációra törekvés.

AJÁNLÁS

Ritmizált beszélgetést sok gyakorlás után párban, vagy csoportban is végezhetnek a gyerekek az énekóra elején.

Célszerű tág, kényelmes játékkeret kialakítani, a gyerekeket körben elhelyezni, hogy láthassák egymást és a tanítót is. A jó hangulat és feszültségmentes légkör megteremtése a sikeres munka feltétele.

ÉRTÉKELÉS

Az értékelés legfőbb szempontja a játékokban, feladatokban való részvétel, lelkesedés. A sikeres megoldások kiemelésére, a buzdításra kell törekedni. A gyerekek mondják el, hogyan érezték magukat egy-egy játék vagy feladat megoldása közben.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

Bújj, bújj, itt megyek – énekes játék, kb. 5 perc

Az osztály körbe áll. Egy gyerek a körön kívül megy körbe, egy kendőcskével a kezében. Miközben valamenynyien éneklük a dalt, a kívül álló diák valaki háta mögé ledobja a kendőcskét, majd továbbmegy, hogy beálljon a kiválasztott társ helyére. A kendőt kapó gyerek felemeli azt a földről és elindul társa üldözésére. Ha utoléri, a megfogottból záptojás lesz a kör közepén, ha nem, az üldözött beáll a kendőt kapott társa helyére, aki elindul körbe, hogy valaki mögé ledobja a kendőt. Törekedjenek arra, hogy mindenkire sor kerüljön a játékban.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, tiszta intonáció, ritmusérzék, szabálytartás

II. ÉNEKES ÉS RITMUSOS SZÓTAGOLÁS

Szótagolva éneklés és tapsolás, kb. 5 perc

Az osztály úgy helyezkedjen el, hogy szembe legyenek a tanítóval. Olyan dalokat érdemes választani, melyek szótaghatárai tisztán hallhatók a hangoztatásnál. Pl. *Csön-csön gyűrrű, Zsipp, zsupp, Csigabiga gyere ki, Kicsiny vagyok én.*

A dalokat úgy éneklük el, hogy minden egyes szótagját kitapsolják jobbra és balra váltogatva a taps irányát, s a szavakat erőteljesen szótagolva ejtik.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: tiszta intonáció, ritmusérzék.

Szótagolva tapsolás, kb. 2 perc

A gyerekek körbe állnak. Mindenki eltapsolja a saját nevét, szótagonként jobbra-balra váltogatva a tapsolás irányát. A játék végén a tanító tapsol neveket, de azokat nem mondja ki. A gyerekeknek kell kitalálni, hogy kinek a neve lehet. (Valószínűleg egy-egy taps több névre is illik, így többen is jelentkezhettek.) A diákok is feladhatnak egymásnak hasonló rejtvényeket. Nemcsak nevekkal játszható: más szavakat is lehet szótagolva tapsolni, tapshoz is lehet szavakat keresni.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: ritmusérzék, fantázia, figyelem.

III. ÉRTÉKELÉS

Az osztály munkájának értékelése; kb. 2 perc

A gyerekek arról nyilatkoznak, hogyan érezték magukat a játékok közben. Mennyire volt sikeres a részvételük, melyiknél érezték nehézséget, miben van még szükségük gyakorlásra.

A tanító kiemeli a pozitívumokat, elsősorban a hangulatra, az éneklés tisztaságára, a pontosságra, az együtt-hangzásra, a tiszta artikulációra helyezve a hangsúlyt.

KIEMELT KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK: figyelem, gondolkodás, önismeret.

MELLÉKLET

1.

Bújj, bújj, itt megyek

Bújj, bújj, itt megyek
Tüzes lapátot viszek,
Egyet szólok, kettőt szólok,
Harmadikra rátalálok.

2.

Csön, csön gyűrű,

Csön, csön gyűrű, arany gyűrű,
Nálad van az ezüst gyűrű.
Itt csörög, itt pörög,
Itt add ki!

3.

Zsipp, zsupp

Zsipp, zsupp, kender zsupp,
Ha megázik kidobjuk.

4.

Csigabiga gyere ki

Csigabiga gyere ki,
Ég a házad ideki.
Ha nem látod, tekints ki,
Majd meglátod ideki.

5.

Kicsiny vagyok én

Kicsiny vagyok én,
Majd megnövök én,
Mint a tüdő a fazékból
Kidagadok én.

